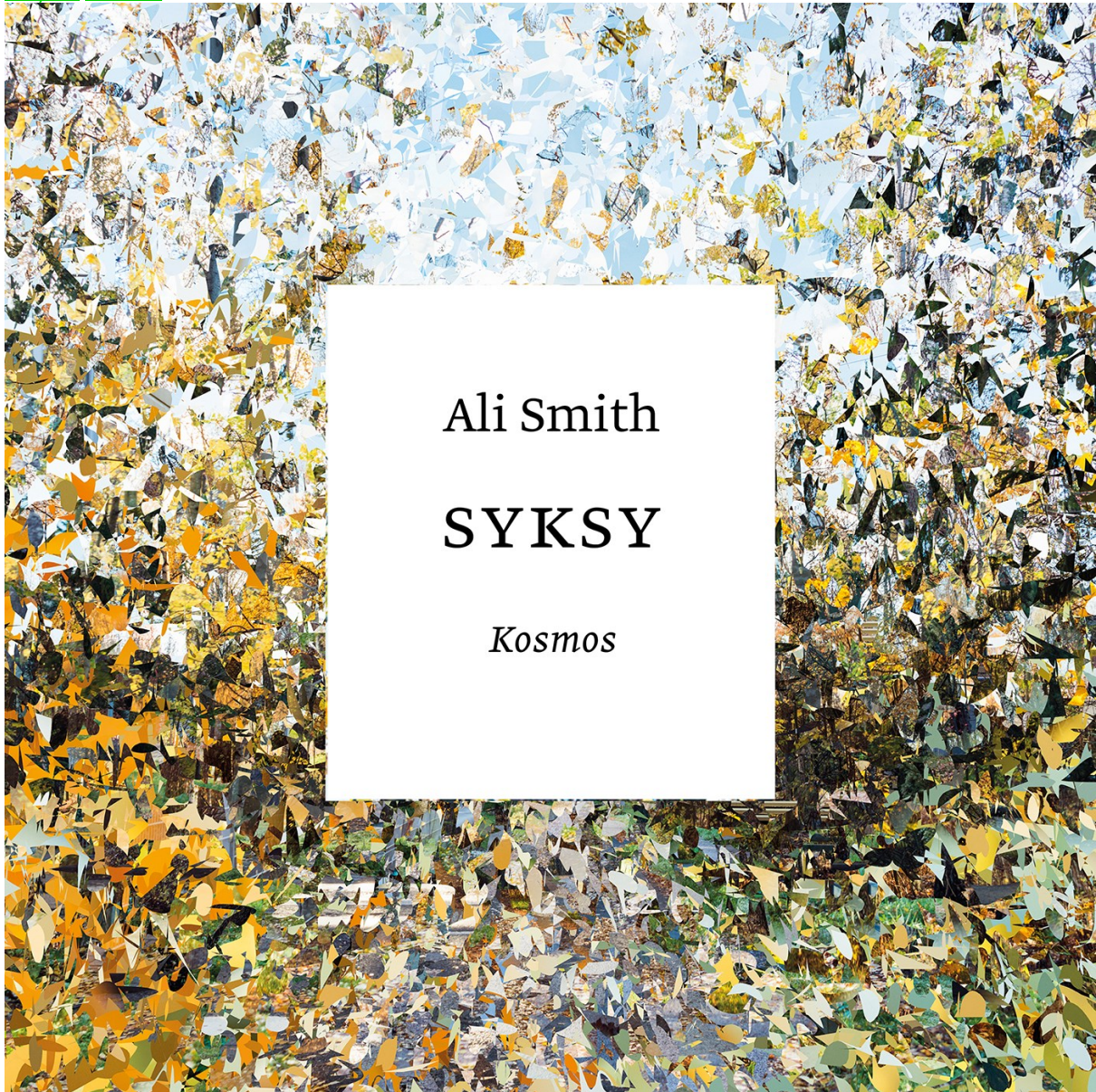

Ali Smith: Syksy

[PM/31 ADMIN](#)

Kritiikkiä herkästi ja tarkasti – RIITTA VAISMAA (18.12.2022)

Skotlantilainen, Britannian omaäänisimmäksi nykykirjailijaksi mainittu Ali Smith on vuosina 2016-2020 julkaissut romaanikvartetin vuodenaajoista. Sarjan suomeksi aloittava *Syksy* on ilmestynyt tänä syksynä, samoin sitä pian seuraava *Talvi*. Seuraavia osia vielä odottaessa pitää jo nostaa hattua Kosmos-kustantamolle kulttuuriteosta. Päivi Mehtonen kirjoittaa *Kritiikin Uutisissa*, että kvartetin viides pyörä on tänä vuonna ilmestynyt *Companion Piece*. Toivottavasti kielen ja tyylin taituriksi jo *Syksyssä* osoittautuva Kristiina Drews suomentaa myös tämän teoksen.

Sytsy kuvaa ystävyyttä, luopumista ja rakkautta sekä älykkään lapsen ja viisaan vanhuksen kiintymystä. Samalla se on yhteiskuntakriittinen ja jopa poliittinen ja kuitenkin unenomaisen runollinen. *Sytsyä* on sanottu ensimmäiseksi brexit-romaaniksi.

Sytsyn nykyajassa, kuningaskunnan vasta muutama kuukausi aiemmin kahtia jakaneen äänestyksen jälkeen, Daniel on 101-vuotias ja toinen tai paremminkin ensimmäinen päähenkilö Elisabeth puolestaan vähän yli 30-vuotias. Daniel nukkuu päiväkausia hoivakodissa, välistä hän luulee unissaan olevansa jo kuollut. Elisabeth istuu sängyn vieressä ja lukee välistä ääneen ja välistä itseksensä.

Sytsyssä liikutaan keveästi aikatasolta toiselle, joskus melkein salaa. Toisessa ajassa seurataan Elisabethin kasvua, toisessa eletään nykyaikaa, välistä edetään unen logiikalla, välistä vain nautiskellaan kielen lukemattomista mahdollisuuksista. Unen ja toden raja on pitkin matkaa viehättävästi epäselvä. Vaikka *Sytsy* on mitä ajankohtaisin, sen sävy on samaan aikaan melankolisen nostalginen.

Daniel asuu Elisabethin ja tämän äidin naapurina. Hän on vanha jo silloin, kun he tutustuvat. Kun Elisabeth on vielä pieni, Danielista on hyötyä arjen järjestelyissä. Mies ja tyttö ystävästyvät jo niin lujasti, että äiti yrittää kyseenalaistaa heidän tiiviin yhdessäolonsa. Nokkela tyttö kuittaa äidilleen, että Daniel kyllä aikanaan kelpasi vuosia ilmaiseksi lastenvahdiksi.

Lukeminen on kuulunut miehen ja tytön yhteiseloon alusta lähtien. Aina kun he tapaavat, Daniel kysyy ensimmäiseksi, mitä tyttö lukee. Alussa lukemistona on korkeintaan joitain tyttö- tai heppakirjoja, mutta Daniel johdattaa Elisabethin kirjallisuuden moninaiseen maailmaan. Vaivihkaa Daniel ohjastaa tyttöä elämän eri asioihin. *Sytsyn* huumori on parhaimmillaan viisaan vanhuksen ja oivaltavan ja nokkelan tytön keskusteluissa.

Daniel johdattaa Elisabethin myös taiteen ystäväksi. Hän opiskelee taidehistoriaa ja haluaa tutkia englantilaista naisten tekemää pop-taidetta, jollaista hän on jo nähnyt Danielin kotona. Sellaista ei hänen opinnäytteensä ohjaajan mielestä ole olemassakaan. Vaikka osoittautuu, että Elisabeth on oikeassa, hän päätyy akateemiseksi pätkätyöläiseksi, tuntiopettajaksi nollatuntisopimuksella. Elisabeth tyytyy tilanteeseensa rauhallisesti, kun kerran yliopistoilta säästetään 16 prosenttia.

Tuntuu tutulta. Samoin kuin muutkin isot kysymykset, brexitin lisäksi ilmasto, sukupuoli, pakolaiset. Kaikesta Smith kirjoittaa herkästi ja tarkasti. Hän on kriittinen ja samalla lempeä. Välistä hän huumaa uskomattomilla sanalueteloillaan.

Brexit-kritiikki on *Syksyssä* keskeistä, mutta kritiikki nousee esiin paremminkin arjen absurdeissa tilanteissa kuin yhteiskunnallisena osallistumisena. Elisabeth tarvitsee uuden passin vanhentuneen tilalle. Byrokratia on jo selättää Elisabethin, kun hän jonottaa moneen kertaan tuntikausia ja kun aina jokin kohta asiapapereissa ei kelpaa. Viimeisellä kierroksella hänellä on valokuvassa liian iso pää. Kun Elisabeth lopulta saa passinsa, sen kannessa brexitin jälkeisessä Britanniassa lukee European Union. Elisabeth on käyttänyt jonotusaikansa lukemiseen, mukana on milloin Shakespearea ja milloin *Uljas uusi maailma*.

Ankarimmaksi brexit-kriitikoksi osoittautuu yllättäen äiti, jonka elämänsisältönä on vaikuttanut olevan tositelevisio sekä tv-hupailut ja -visailut. Äidin julistus kansakunnan jakamisesta on kiihkeä ja puhutteleva. Äidin asunnon läheisyydessä rakennetaan aitaa. Kukaan ei tunnu tietävän, mikä aita on ja miltä se suojelee tai estää. Tiedetään, että se on vaarallinen ja kenties sähköistetty ja että sen lähellekään ei saa mennä. Aita voi symboloida paitsi jakautunutta Britanniaa myös niitä monia aitoja, joita maailmassamme eri puolilla rakennetaan. *Syksyn* loppupuolella, kun äiti on saanut uuden ystävän ja ehkä rakastetun, naiset päättävät hyökätä aitaa vastaan.

Ali Smith (1962) on kirjoittanut romaaneiden lisäksi novellikokoelmia ja näytelmiä. Hän on saanut lukuisia kirjallisuuspalkintoja. *Syky* oli yksi vuoden 2017 Man Booker Prize -finalisteista. Suomeksi ovat ilmestyneet *Satunnainen* (2006) ja *Oli kerran kello nolla* (2013).

Suomenkielinen *Syky* on kaunis esine. Syyslehtiä kuvaavan kannen on suunnitellut Anna-Mari Tenhunen. Kannen kuva on Eeva Karhun. Sarjan muut osat jatkavat samaa tyyliä.

Ali Smith: *Syky* (Autumn). Suom. Kristiina Drews. Kosmos 2022. 270 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko